

Povijesno-politički uvjeti nastanka populizma: trostruke studije slučaja Turske, Francuske i Kanade

Ora, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:568700>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-04-19**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij novinarstva

POVIJESNO – POLITIČKI UVJETI NASTANKA
POPULIZMA: TROSTRUKE STUDIJE SLUČAJA
TURSKE, FRANCUSKE I KANADE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

POVIJESNO – POLITIČKI UVJETI NASTANKA
POPULIZMA: TROSTRUKE STUDIJE SLUČAJA
TURSKE, FRANCUSKE I KANADE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nebojša Blanuša

Studentica: Ines Ora

Zagreb

Rujan, 2018.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I POŠTIVANJU ETIČKIH PRAVILA

Izjavljujem da sam diplomski rad Povijesno – politički uvjeti nastanka populizma: trostruke studije slučaja Francuske, Turske i Kanade napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ines Ora

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA	5
3. DEFINIRANJE POPULIZMA	7
4. POPULISTIČKI VOĐA	8
5. FRANCUSKA	9
5.1. Nacionalna fronta	9
5.2. Marine Le Pen	10
5.2.1. (Populistički) Politički govor Marine Le Pen	11
5.3. Kriza u Francuskoj.....	14
5.4. Zaključak analize.....	15
6. TURSKA.....	16
6.1. Stranka pravde i razvoja (AKP).....	16
6.2. Recep Tayyip Erdoğan	16
6.2.1. (Populistički) Politički govor Recepta Tayyipa Erdoğan	18
6.3. Kriza u Turskoj.....	20
6.4. Zaključak analize.....	22
7. KANADA	22
7.1. Liberalna stranka	23
7.2. Justin Trudeau.....	24
7.3. Kriza identiteta	28
7.4. Zaključak analize.....	30
8. ZAKLJUČAK	30
9. LITERATURA	34

1. UVOD

Populizam je pojam s kojim se u zadnjih nekoliko desetljeća susrećemo u političkom i medijskom diskursu. Međutim, krenemo li u bilo kakve rasprave o populizmu vrlo brzo ćemo uočiti kako nije riječ o jednoznačnom pojmu. To ističe i Jan Werner Muller, koji je u svojoj knjizi „Što je populizam?“, istaknuo kako kada je u pitanju populizam dolazi do konceptualnog kaosa te postavio pitanja „ (...) kako razlikovati prave populiste i one koje se samo označava populistima, kao i one druge koje se nikada ne naziva populistima, koji sebe nikada tako ne nazivaju, ali bi ipak mogli biti populist? Nismo li suočeni s potpunim konceptualnim kaosom, budući da se gotovo bilo kakvu politiku – lijevu, desnu, demokratsku, protudemokratsku, liberalnu, neliberalnu – može nazvati populističkom, dok se populizam može doživljavati i prijateljem i neprijateljem demokracije?“ (Muller, 2017:18). Ne samo da je teško razlikovati populiste od nepopulista i zaključiti je li riječ o prijatelju ili neprijatelju demokracije, već i onda kada smo sigurni da smo razumjeli o čemu se radi, pripisali populizmu odgovarajuće koncepte i elemente, on se uspije javiti u nekom drugom obliku. Zbog toga Kurt Weyland u priručniku o populizmu tvrdi kako je populizam „prevrtljiv pojam kojeg brojni istraživači uspoređuju s kameleonom. Stalno mijenja boje i bježi analitičkom razumijevanju. Jednom kad su istraživači sigurni kako su zaokružili pojam svojim definicijskim granicama, on izroni u nekoj drugoj formi, u nekom drugom kutu političke džungle. Stoga ne čudi da se proliferacija populizma s pridjevima ili crticama nastavlja i dalje“ (Weyland u Kaltwasser i sur., 2018:48). Pitanje je kako pobjeći tom konceptualnom kaosu i pripitomiti kameleona u svim sferama političkog svijeta?

Moj cilj u ovom radu biti će upravo razotkriti kako se taj „kameleon“ ponaša u tri različite države: Francuskoj, Turskoj i Kanadi. Razlog odabira upravo te tri zemlje povezan je s populističkim konceptima; populističkom vođi, populističkom stilu komunikacije, narodu i elitama kao praznim označiteljima, te opasnim drugima. Cas Mudde i Cristobal Rovira Kaltwasser te koncepte navode i u svojoj definiciji u kojoj tvrde da je populizam „slabo utemeljena ideologija koja smatra društvo inherentno podijeljenim u dvije antagonističke skupine, pošten narod naspram korumpiranih elita, te koja tvrdi da politika treba biti odraz volje naroda (volonte generale)“ (Mudde, Rovira Kaltwasser 2017:6). Obzirom na to da populizam nazivaju „slabom ideologijom“ zbog nekonzistentnih središnjih vrijednosti, može se reći da je populizam i vrsta političke retorike. Kaltwasser i Mudde pritom tvrde da to za sobom povlači činjenicu kako je „figura karizmatičnog vođe jedan od elemenata populizma“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:4). U radu ću se baviti time što u svakoj od ove tri zemlje

predstavlja narod, što elita, a tko se predstavlja kao populistički vođa, te koliko mu to polazi za rukom.

Francuska je svoje mjesto u ovom radu o populizmu zaslužila zbog nekoliko razloga. Nacionalna fronta prototip je onog što Cas Mudde naziva populističkim radikalno desnim strankama. Trenutna predsjednica Nacionalne fronte, Marine Le Pen, učestalo se koristi terminom „narod“ te proziva „elite“. Kako bih to pokazala, izdvojit ću jedan promotivni videospot kojim se koristila uoči Francuskih predsjedničkih izbora 2017. godine. Ona je privukla veliku pažnju javnosti kada se plasirala u drugi krug predsjedničkih izbora, te su mediji učestalo upozoravali što će se dogoditi ako ona postane predsjednica. Bili su to brojni europski i svjetski mediji, a ne samo francuski. Neki od njih bili su: The Guardian, Independent, Telegraph, CNN, The National, a poznati voditelj emisije Last Week Tonight John Oliver posebno se pozabavio Francuskim predsjedničkim izborima te pozvao cijeli svijet da ne dopusti Marine Le Pen da postane predsjednica. Pozornost je bila ponajviše upućena na njenu retoriku vezanu za imigraciju te na njen evidentan euroskepticizam.

U Turskoj, Recep Tayyip Erdoğan također se često služi terminom „narod“. Međutim, tu dolazi do tih kontekstualnih različitosti u poimanju tog pojma, jer ovdje „narod“ ima drugačije značenje nego u Francuskoj, odnosno, kameleon s početka dobiva drugačije boje. Razlike koje pritom nastaju rezultat su procesa uspostave nacionalne države, a slijedom toga i nacije, s kojom se koncept naroda preklapa. Ivan Prpić govori o procesu uspostave nacionalne države koja se diljem svijeta događala u nekoliko etapa, a svaka od etapa je naposljetku utjecala na to kako se nacija unutar države percipira. Kada govorimo o Francuskoj i Turskoj, bitne su prve dvije etape: „U prvoj etapi nacionalna je država oblikovana u Engleskoj i Francuskoj posredstvom preobražaja ustanovljenog vladavinskog poretka. Puk revolucijom preobražava postojeći vladavinski poredak i utemeljuje državu u novim vrijednostima i pučkoj volji. U drugoj etapi nacionalne države bivaju konstituirane u 19. stoljeću ujedinjavanjem etnički i kulturno srodnih grupa koje žive unutar različitih vladavinskih poredaka“ (Prpić, 2004:45). U Francuskoj tako pronalazimo građanski utemeljenu naciju, dok u Turskoj pronalazimo kulturni model utemeljenja nacije, čija ekskluzivnost omogućuje populistički diskurs, odnosno, prozivanje naroda, kako to čini Erdoğan, a da pritom ne misli na cijeli Turski narod. Što se tiče Kanade, poimanju naroda pridonosi specifična kultura multikulturalizma, koja takvo izdvajanje ne dopušta, što ću u radu pokušati objasniti.

U praksi to izgleda tako da Marine Le Pen mobilizira one koji su protiv imigracijske politike koju provode europske i nacionalne elite, te one koji smatraju da se na štetu nacionalnih interesa, provode oni Europski interesi. Erdoğanov narod je drugačiji poglavito u odnosu na sekularizam koji je na snazi u Turskoj. Naime, Soner Çağaptay, tursko-američki politolog, u svojoj knjizi „Novi sultan – Erdoğan i kriza suvremene Turske“, ističe kako je Erdoğan „demonizirao i uništio glasačko tijelo koje mu nije bilo skloni, i tom je strategijom dramatično pogoršao polarizaciju u Turskoj, koja je sada oštro podijeljena u tabore za njega i protiv njega. Prvi, konzervativna turska nacionalistička, desničarska koalicija, vjeruje da je zemlja raj; drugi, razjedinjena skupina ljevičara, sekularista, liberala i kurda, misli da je pakao“ (Çağaptay, 2017:2). Erdoğan se obraća upravo toj konzervativnoj nacionalističkoj desničarskoj fronti, koja ulazi u njegovo poimanje „naroda“. Kako bih istaknula na koji način nastoji mobilizirati taj narod, upotrijebila sam jedan njegov promotivni izborni videospot, u kojem se koristi upečatljivim slikama i Turskom nacionalnom himnom.

Erdoğan i Le Pen, iako se na različit način koriste konceptom „naroda“, na vrlo sličan način se koriste konceptom „elita“. Oboje kritiziraju svoje političke suparnike, ne ističući poimence gotovo nikada, no upućujući na to da je riječ o svima onima koji im se suprotstavljaju. Također, i kod Erdoğan i kod Le Pen primjećujemo euroskepticizam. Ono što im pripomaže u gradnji razlike između naroda i „korumpirane“ elite su strukturalni rascjepi, koji su u analizu uvedeni kao intervenirajuće varijable. „Pojam rascjep označava specifičnu vrstu konflikta u demokratskoj politici koja je ukorijenjena u socijalno strukturalnih transformacijama koje su prouzrokovane značajnim procesima kao što su stvaranje nacionalne države, industrijalizacija i posljedice post-industrijalizacije“ (Bornschier, 2009:1). Prema teoriji rascjepa koju su razvili Seymour Martin Lipset i Stein Rokkan 1967. godine, razlikujemo četiri glavna rascjepa: centar – periferija, sektorski, religijski i klasni. Kada je riječ o Francuskoj, Le Pen se koristi klasnim rascjepom, prozivajući Emmanuela Macrona kao i druge pripadnike političkog vrha oligarhijom, te arogantnom elitom. Erdoğan se služi religijskim rascjepom, premda je on inicijalno nastao kao sukob između Crkve i države. Turska naime nikada nije imala nešto ekvivalentno Crkvi kada je riječ o moći koju je uživala Crkva unutar država, no sekularizam koji je na snazi podijelio je Turski narod. Erdoğan često ističe svoju vjeru, a pred očima javnosti ulaže u Islamske škole te prilikom te prigode ističe kako je cilj toga izgradnja nove civilizacije, koja će promovirati muslimanske naspram „zapadnjačkih“ vrijednosti. ¹ Što se tiče Kanade, nijedan od četiri navedena strukturalna

¹ <https://www.reuters.com/investigates/special-report/turkey-erdogan-education/>, pristupljeno: 31.08.2018

rascjepa ne dijeli zemlju koliko kulturalni rascjep s obzirom da Kanadu kao svoju zemlju ističu tri skupine aborignskog stanovništva koje spominje kanadski ustav (Indijanci, Eskimi, Métisi) te doseljenici francuskog i engleskog podrijetla. Rascjep nastaje zbog razilaženja kada je riječ o povijesti i kulturi Kanade te njezinoj preddoseljeničkoj povijesti. Ipak, taj rascjep, kao što ću nastojati pokazati u radu, nije utjecao na stvaranje populističke retorike, kao što su istaknuti strukturalni rascjepi u Francuskoj i Turskoj utjecali.

Kanada služi kao egzemplarni slučaj u kojem ću pokušati obrazložiti zašto je populizam u onom obliku kakvom se javlja u Francuskoj i Turskoj gotovo pa nemoguć. Ono što Kanadu čini egzemplarnim slučajem je to što se razlike među nacijama i kulturama promatraju kao pozitivne stavke. Kanadski premijer Justin Trudeau to često ističe. U službenom posjetu Velikoj Britaniji, u Londonu je 2015.godine izjavio: „Ono zbog čega Kanada toliko dobro funkcionira je razumijevanje toga da naše različitosti nisu izazov koji treba prevladati, niti poteškoća koju treba tolerirati. Prije svega, različitosti su izvor naše snage“² Kada je riječ o Kanadi i Justinu Trudeau-u, riječ je o tzv. „krnjem“ populizmu. Naime, ako se vodimo navedenom definicijom Cas Mudde i Cristobala Rovire Kaltwassera, kod artikulacije populizma kod Justina Trudeaua nedostaje koncept „korumpirane elite“. Trudeau često koristi „narod“, no gotovo nikada ne kritizira elite, a čak ako to i radi onda to čini poimence, kao u slučajevima kada bi kritizirao svog prethodnika Stephena Harpera.

Sve tri zemlje povezati ću pojmom krize, koju ću uvesti ključni eksplanacijski faktor kako bi objasnila na koji način se populizam pojavio u sva tri slučaja. U svakoj od ovih zemalja pritom dolazi do različite vrste krize. Kada je riječ o Francuskoj, kriza koja pridonosi nastanku populizma je migrantska kriza. Cas Mudde o tome kaže: „Često nenamjerno potpomognuti od strane senzacionalističkih medija, populističke radikalno desne stranke u Europi pokušavaju redefinirati pritoke izbjeglica kao migrantsku krizu za koju tvrde da je uzrokovana nekompetentnim i korumpiranim vladajućim strankama“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:106). U Turskoj pak dolazi do krize demokracije. Çağaptay tvrdi da je Erdoğan: „Kako bi progurao svoj plan promjene unatoč rascijepljenu društvu, uništio demokraciju u zemlji. Zlorabeći vlastitu popularnost podrio je demokratske regulative, uključujući medije i sudove. Umjesto da osigura veće sloboda za sve, obrušio se na protivnike i pozatvarao disidente te dao slobode isključivo svojem konzervativnom islamističkom glasačkom tijelu. Iako je demokratski pobijedio na izborima, Erdoğan je postupno postao

² <https://pm.gc.ca/eng/news/2015/11/26/diversity-canadas-strength> , pristupljeno: 13.08.2018

autokratičan“ (Çağaptay, 2017:9). U Kanadi pak dolazi do krize identiteta, uzrokovane prvenstveno multikulturalizmom. Milan Mesić u svojoj knjizi Multikulturalizam tvrdi kako „(...) nema jamstva da su sve one grupe, koje same vrše pritisak na glavno društvo za svojom rekognicijom, nužno spremne za poticanje pluralističkog pojma građanstva, ili za priznavanje istih želja za rekognicijom drugim etničkim zajednicama, posebno ako su te manjine unutar njihovog etničkog korpusa. Tako, primjerice, frankofonska zajednica u Quebecu ustrajava na politici očuvanja svoje kulture, ne iskazujući, međutim, nimalo volje i podrške prema sličnim zahtjevima indijanskog stanovništva na svom području, ili novih imigranata iz Azije i Kariba“ (Mesić, 2006:66). Ipak, kao što sam već istaknula, Kanada u ovom radu služi kao egzemplarni slučaj u kojem kriza identiteta nije dovela do populizma kakav je u Francuskoj i Turskoj, već samo do onog populizma kakvim se koristi Justin Trudeau u svom političkom nastupu. U takvom „krunjem“ populizmu, postoji referiranje na narod, no ne i kritika eliti niti praznog označitelja „opasni drugi“ koji se javlja i u Turskoj i u Kanadi.

2. METODOLOGIJA

Kako bi došla do zaključka što je u kojoj od ove tri zemlje uzrokovalo nastanak populizma, služit ću se metodom višestruke studije slučaja. Izabrala sam studiju slučaja jer je ona „upotrebljavana u mnogim situacijama kako bi pridonijela našem znanju o individualnim, grupnim, organizacijskim, društvenim, političkim i njima srodnim fenomenima“ (Yin, 2007:11). Razlog odabira upravo studije slučaja, premda je riječ o samo tri zemlje je kako ističe Landman, „niži stupanj apstrakcije i obuhvat povijesnih i kulturnih činitelja“ (Landman, 2008:325). Logika odabira višestruke studije slučaja je u tome što je riječ o gotovo potpuno različitim kontekstima sa sličnim ishodom. Kako bi rezultati studije bili značajniji, umjesto jednog slučaja, što je mogla biti samo Francuska ili samo Turska uz egzemplarni slučaj Kanade, odlučila sam se uvrstiti sva tri slučaja. O takvom odabiru govori i Robert K. Yin u svojoj knjizi Studija slučaja – dizajn i metode: Analitički zaključci koji neovisno proizađu iz dva slučaja, kao i iz dva eksperimenta, bit će jači od rezultata samo jednog slučaja (ili jednog eksperimenta). Drugo, konteksti tih dvaju slučaja vjerojatno se donekle razlikuju. Ako u takvim različitim okolnostima još uvijek dolazite do zajedničkih zaključaka iz oba slučaja, oni će nemjerljivo proširiti vanjsku poopćivost vaših nalaza, također u usporedbi s onima iz jednog slučaja“ (Yin, 2007:68).

Istraživačko pitanje koje postavljam je: Na koji se način artikulira populizam u govorima ključnih političkih lidera u kontekstu različito pojmljenih kriza u slučajevima Francuske, Turske i Kanade?

Pritom nacrt studije slučaja izgleda ovako:

Slučajevi	Francuska	Turska	Kanada
Neovisna varijabla	Krizna		
Vrsta krize	Migrantska kriza	Krizna demokracije	Krizna identiteta
Ovisna varijabla	Populizam		
Intervenirajuće varijable: strukturalni rascjepi	Klasni rascjep	Religijski rascjep	Kulturalni rascjep
Jedinice analize: govori populističkih lidera	Marine Le Pen	Recep Tayyip Erdoğan	Justin Trudeau

Tablica 2.1. Nacrt višestruke studije slučaja

U tablici je izložen jednostavan prikaz onoga čime će se rad baviti. Krizu koju ističem kao neovisnu varijablu tumačiti ću za svaku zemlju pojedinačno, što je spomenuto u samom uvodu rada. Do različitih vrsta krize došlo je zbog kontekstualnih razlika u ove tri države o čemu će biti riječ u poglavljima koje slijede. Rad se temelji i na analizi uspjeha, ne samo izbornih već i mobilizacijskih, tri istaknuta politička lidera – Marine Le Pen, Recep Tayyip Erdoğanu i Justinu Trudeau.

Kako bih objasnila značaj svakog slučaja, prvo ću izložiti teorijski prikaz populizma kako bih u svrhu rada razjasnila konceptualni kaos spomenut u samom uvodu rada. Nakon poglavlja o svakoj pojedinoj zemlji slijedi zaključak analize u kojoj ističem kako koji od navedenih političara ispunjava prazne označitelje narod, elitu i opasne druge, te ću u istoj analizi izložiti određene specifičnosti te ideološka obilježja.

3. DEFINIRANJE POPULIZMA

Odgovor na pitanje što je populizam nije niti jednoznačan niti jednostavan. Važno je odrediti perspektivu koju ćemo zauzeti pokušavajući dati odgovor na to pitanje. Većina studija koje se bave populizmom izdvaja specifični tip populizma, pa mu se pritom dodaju pridjevi kao što su: autoritarni populizam, građanski populizam, predsjednički populizam, reakcijski populizam, republikanski populizam, ksenofobni populizam itd. Cas Mudde u tom smislu kaže da „popularnost korištenja populizma s pridjevima reflektira činjenicu kako je populizam relativno uska ideologija, koja rijetko postoji sama za sebe. Populisti skoro uvijek kombiniraju populizam s nekim drugim ideologijama“ (Mudde u Rovira Kaltwasser i sur. 2018:36).

Cas Mudde u svom viđenju populizma zauzima konceptualnu perspektivu, koja se temelji na ključnom konceptu moralnosti. Ta moralnost se temelji na distinkciji između poštenog naroda i korumpirane elite, te on pritom ističe kako „većina populista ne samo da preziru politički establišment, već također kritiziraju i ekonomsku, kulturalnu i medijsku elitu. Svi oni portretirani su kao homogena korumpirana grupa koja radi protiv opće volje naroda“. (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:11) S Mudde se slaže i Jan Werner Müller koji u svojoj knjizi „Što je populizam?“ drži kako je populizam „specifična moralistička predodžba politike, način percipiranja političkog svijeta koji je moralno čist i potpuno ujedinjen“ (Müller, 2017:28)

Kako bih došla do zaključka što je u Francuskoj, Turskoj i Kanadi doprinijelo razvoju populizma, konceptualnu perspektivu proširiti ću i nadopuniti s perspektivom koja će mi omogućiti da jasno izdvojim čimbenike koje govore o populizmu u ovim trima zemljama, a to je diskurzivna perspektiva. Riječ je o perspektivi koju je prvi zauzeo politički teoretičar Ernesto Laclau koji „vidi populizam kao diskurzivnu strategiju političkih elita da osiguraju značenje terminu ljudi (i elita) kako bi maksimizirali podršku. On koncept ljudi smatra „praznim označiteljem“, što znači da može biti ispunjen s bilo kojim specifičnim značenjem“ (Mudde u Rovira Kaltwasser i sur., 2017:40)

Laclauov pristup je svrhovit iz razloga što u sve tri zemlje možemo praznom označitelju „narod“ pridati ono značenje koje je povezano s kontekstualnim faktorima sve tri zemlje. „Narod“ u Francuskoj, „narod“ u Turskoj, i „narod“ u Kanadi su tri potpuno različito nadopunjena prazna označitelja. Isto je i sa konceptom „korumpiranih elita“. U radu ću za svaku od ovih zemalja pokušati objasniti kako se nadopunjuju ti prazni označitelji, odnosno, kako to čine Marine Le Pen, Recep Tayyip Erdoğan i Justin Trudeau. Već u samom uvodu

spomenula sam kako različitom poimanju pojma „naroda“ pridonosi i način uspostavljanja nacionalne države, o čemu će biti riječ u poglavljima koja slijede o svakoj državi.

4. POPULISTIČKI VOĐA

Jedna od važnih stavki pri razmatranju populizma, što je i razlog odabira upravo ova tri slučaja, je populistički vođa. U Grčkoj smo 2015. godine, pobjedom političke stranke Syriza na parlamentarnim izborima imali priliku svjedočiti pravom „bumu“ populizma, a ono što nas je navelo da to primijetimo bio je Alexis Tsipras, koji je u tom trenutku postao najmlađi premijer u novijoj grčkoj povijesti. Bez ikakvog prijašnjeg iskustva u politici, bez izgrađenog imena, pa čak i bez kravate, došao je kao jedan od „ljudi“ da se suprotstavi „elitama“, tada ponajviše „zločestim“ Europljanima koji su Grčkoj nametnuli stroge mjere štednje. Tsipras je kao ministra financija tada postavio ekonomista Yanisa Varoufakisa, a cijeli je svijet u čudu komentirao dva velika politička moćnika u kožnim jaknama, koji će običnim ljudima vratiti Grčku onakvu kakva je bila prije ekonomskog sloma. Ta priča je vrlo brzo pala na dva slova, Varoufakis je smijenjen, a o Tsiprasu danas nitko više ne priča. Syriza je jedan od primjera lijevog populizma, no spominjem Tsiprasa ne zbog daljnje rasprave o njegovom djelovanju, već o tome koliko je lako primijetiti neku političku akciju i stranku ako je na njenom vrhu netko upečatljiv. Veliku ulogu u tome igra status „autsajdera“ kojeg je Tsipras od početka prodavao. Autsajdera koji je bliži „ljudima“ nego što je dio „elite“. U nastavku radu u dijelu o Turskoj, izložit ću kako se tim statusom, premda na drugačiji način, služi i Recep Tayyip Erdoğan.

Francisco Panizza kada govori o populizmu i identifikaciji ističe kako se „populistički vođe obraćaju onima koji se osjećaju politički isključenima, ne imajući glasa u političkom sustavu, i čine da se oni prepoznaju kao oni koji posjeduju suverenitet. Identifikacija s narodom obično je postignuta kroz vođino usvajanje, preokretanje i guranje u javni diskurs socio-kulturne elemente koji se smatraju potisnutima od strane dominantne kulture“ (Panizza u Rovira Kaltwasser i sur., 2018:414).

O njihovom značaju govorili su i Kirk A. Hawkins, Madeleine Read i Teun Pauwells također su istaknuli važnost populističkog vođe: „Populistički identitet konstruiran je pozitivistički, referirajući se na moralnu superiornost običnih ljudi, ali i negativno, ističući povijest eksploatacije u rukama korumpirane elite. Karizmatički vođe (gdje se karizma podrazumijeva u weberovskom smislu – oni lideri kojima se pripisuju da posjeduju posebne ili kvazi-svete

atribute) igraju važnu ulogu u artikulaciji ovog identiteta, pozicionirajući sebe na periferiju *mainstream* politike, predstavljajući se kao utjelovljenje volje naroda“ (Hawkins, Pauwells, Read u Rovira Kaltwasser i sur., 2018:269)

Marine Le Pen, Recep Tayyip Erdoğan i Justin Trudeau, svi uspijevaju barem jednim dijelom uklopiti se u ova razmatranja o populističkim vođama. Marine Le Pen je, sa svojom Nacionalnom frontom, uspjela ono što je istaknuo Panizza – dovesti na dnevni red probleme koji su donekle zanemareni od strane političkog establišmenta. Prvi od takvih problema je problem imigracije. Erdoğan sa svojom Strankom pravde i razvoja (AKP) već od pojavljivanja na političkoj sceni ističe problem ulaska u Europsku uniju kao i sekularnosti Turske države. Justin Trudeau sa svojom Liberalnom strankom progovara o onim problemima koje je njegov prethodnik Stephen Harper sa Konzervativnom strankom zaobilazio u širokom luku, a to su primjerice problemi homoseksualaca. Već sam pri samom početku istaknula kako je u Kanadi riječ o drugačijem populizmu, te se za Trudeaua ne mogu u potpunosti primijeniti ova stajališta, stoga ću započeti s Nacionalnom frontom i Marine Le Pen.

5. FRANCUSKA

5.1. Nacionalna fronta

Nacionalna fronta (Front National) osnovana je 1972.godine kao stranka za desne ekstremiste i monarhiste, te posebice one koji nisu mogli prihvatiti francuski gubitak Alžira 1960-ih. Osnovana je kao koalicija radikalno desnih stranaka, da bi se kasnije odvojila pod vlastitom organizacijom i vodstvom Jean – Marie Le Pena. On je, kako ističe Mudde „transformirao neorganiziranu i elitističku francusku radikalnu desnicu u dobro organiziranu populističku radikalnu stranku koja je inspirirala stranke i političare diljem Europe“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:35). Članovi Nacionalne Fronte optužuju elite za uništavanje države blagostanja inkorporirajući migrante, zahtijevajući državu blagostanja prvenstveno za njihov „vlastiti narod“. Također nikada nisu zazirali od napadanja vlastite nacionalne elite za prodavanje države i naroda Europskoj Uniji, koja služi samo njihovim interesima, a na štetu naroda.

Jean-Marie Le Pen 2011. godine vodstvo stranke prepustio je svojoj kćeri, Marine Le Pen, koja ga je ubrzo iz stranke htjela i izbaciti, no zbog osnivanja stranke i drugih spornih detalja, Jean-Marie ostao je i danas počasnim članom Nacionalne Fronte. Marine ga je htjela izbaciti iz stranke nakon brojnih izjava o holokaustu i imigraciji, a jedna od njih je bila i kako su

nacističke plinske komore tek „povijesni detalj“ Drugog svjetskog rata, a nije zazirao od pozivanja na bliže odnose s Rusijom kako bi se zaštitio „bijeli svijet“. Čak ni najradikalniji članovi stranke nisu se s takvim izjavama slagali, zbog čega se Marine odlučila na njegovo izbacivanje 2015.godine, kako bi se što bolje pripremila za predsjedničke izbore 2017.godine i preusmjerila stranku u barem naizgled – manje radikalnom smjeru. Danas je organizacija Nacionalne fronte raširena po cijelom francuskom teritoriju, uključujući i one prekooceanske. Ima snažnu i aktivnu organizaciju mladosti, a stranka ukupno broji oko 80 000 članova.

5.2. Marine Le Pen

Jean – Marie Le Pen 2002. godine ušao je u drugi krug predsjedničkih izbora, gdje je poražen od Jacquesa Chiraca. Bio je to najbolji rezultat koji je stranka u svojoj povijesti ostvarila, sve do 2017. godine, kada je Marine u drugom krugu predsjedničkih izbora s dvostruko boljim rezultatom (nešto više od 35 posto) izgubila od aktualnog francuskog predsjednika Emanuela Macrona. Marine je tako postala i prva žena koja je ikada u francuskoj povijesti ušla u drugi krug predsjedničkih izbora. Ona je s „desotonizacijom“ Nacionalne fronte započela preuzimanjem vodstva, te je probleme kojima se stranka opterećivala zahvaljujući kontroverznoj figuri njezinog oca, kao što su antisemitizam, holokaust, Drugi svjetski rat, zamijenila problemom imigracije i euroskepticizma, čime je vrlo brzo doprla do srca desnih radikala Francuske. Nacionalna fronta je jedan od pionira populističke stranke čiji je fokus prvenstveno na imigraciji. Dokaz je to već spomenutog uspostavljanja na dnevni red onih problema koje političke elite zanemaruju. Le Pen ne preže od kritiziranja Europske Unije, te krivi političke elite da na štetu vlastitog naroda štite europske interese. U toj retorici pomoglo joj je i referiranje na posljedice financijske krize 2008. godine što je dovelo do konvergencije tradicionalnih stranaka u bolnim i strogim mjerama štednje. Marine Le Pen „pokušala je predstaviti svoju stranku kao posljednji branik francuskih/republikanskih vrijednosti nasuprot dvostrukoj opasnosti islama i eurozone kroz koju djeluju njemačka ekonomska diktatura“ (Muller, 2017:45). Benjamin De Cleen o ovakvim, populističkim radikalno desnim strankama kaže: „Jedna od centralnih tvrdnji ovih stranaka je da su političke elite podredile interese vlastite nacije naspram prava stranaca i imigranata. Za elite se tvrdi da nisu reprezentativne te da izdaju vlastiti narod zbog svojih pozicija o migraciji i multikulturalnom društvu. Predstavljaju se kao stranka „običnih ljudi“ koji govore o stvarima onako kakve one jesu, usuđuju se govoriti neprijatne istine o multikulturalnom društvu i govore da ono što običan

građanin misli je u suprotnosti od onog što tvrde političke elite koje žive u tornju od slonovače “ (De Cleen u Rovira Kaltwasser i sur., 2017:350)

5.2.1. (Populistički) Politički govor Marine Le Pen

Kako bih primijenila Laclauovu diskurzivnu perspektivu populizma, osvrnuti ću se na promotivni videospot koji je izdan u sklopu kampanje za predsjedničke izbore u Francuskoj 2017. godine. Tekst koji prati Marine Le Pen kroz cijeli spot, dok čvrsto stoji i gleda u more, lista obiteljski album, druži se s ljudima, leti iznad Francuske te zaljubljeno gleda u krajolik i slične scene u potpunosti prevodim i prilažem:

„ Oduvijek, otkad me sjećanje služi, osjećala sam organsku privrženost svojoj zemlji, strast za ovu zemlju i njenu povijest. Volim Francusku. Volim je svim svojim srcem, svom svojom dušom. Volim ovu prastaru naciju, koja nikada ne može biti podčinjena. Ove uporne ljude koji ne poriču sami sebe. Žena sam, i kao žena osjećam sve veće nasilje i restrikcije slobode koje se prostiru diljem naše države od strane Islamskog fundamentalizma. Majka sam, i kao milijuni roditelja svakog trenutka se brinem o stanju moje države i svijetu koje ćemo ostaviti kao nasljedstvo našoj djeci. Odvjetnica sam, i godine mog rada u pravnoj struci ostavile su mi duboku obvezu i poštovanje spram javnih sloboda te senzibilnost spram žrtvama koje pate zbog nekažnjavanja kriminalaca. U suštini, ako moram odgovoriti na pitanje tko sam, rekla bih to poprilično jednostavno: prije svega, ja sam Francuskinja. Intenzivno, ponosno, apsolutno. Kada netko vrijeđa Francusku, osjećam te uvrede kao da su upućene meni. Svaka prijetnja nasiljem ili siromaštvom koja utječe na brojne moje sunarodnjake, patnja je Francuza koju osjećam kao svoju. Ono što ćete izabrati na nadolazećim izborima krucijalno je, fundamentalno. Ovo će biti civilizacijski izbor. Ili ćete nastaviti s onima koji su vas lagali, iznevjerili i izdali, onima koji su iznevjerili naše ljude i izgubili Francusku, ili ćete odlučiti obnoviti red u Francuskoj. Da. Ja želim obnoviti red u Francuskoj. Ja želim Francuze koji će biti u mogućnosti živjeti u prosperitetnoj, zaštićenoj Francuskoj. Želim da Francuzi žive ujedinjeni u ponosnoj Francuskoj. Želim da Francuzi ostvare svoje snove samo u Francuskoj. To je značenje mog stava. Za to se borim. To je moj projekt, kojem ću se posvetiti kao predstavnice države, u vaše ime. U ime naroda!“³

Prije svega možemo zaključiti kako je cijeli tekst vrlo sentimentalna, te cilja na one segmente koji su prije svega – ljudski. Marine Le Pen koristi i činjenicu kako je žena, te svoj feminizam

³ <https://www.youtube.com/watch?v=FYWnuQc5mYA> pristupljeno: 31.07.2018

koristi kako bi upozorila na Islamski fundamentalizam. Koristi i činjenicu kako je roditelj, patetično se koristeći dobro poznatom izrekom „Kakav ćemo svijet ostaviti našoj djeci?“. U toj rečenici ona ustvari sebe postavlja na mjesto moralno odgovornih ljudi, za razliku od onih koji taj moral ne posjeduju i koji ga neće primjenjivati pobjede li na izborima. Le Pen je suptilno kroz cijeli tekst provukla strah od Islamskog fundamentalizma, koji ovisi o odabiru nje kao predsjednice. Do najznačajnijeg dijela, po Laclauovim terminima, dolazimo pri samom kraju teksta, koji započinje o nazivanju nadolazećih predsjedničkih izbora „civilizacijskim izborom“. Kada Le Pen govori o ostajanju s onima koji su „lagali, iznevjerili i izgubili Francusku“, tada cilja na onaj drugi kraj spektra populizma – korumpirane političke elite. Cijela politička elita obuhvaćena je tim. Videospot je napravljen prije prvog kruga izbora, što znači da svi koji su se natjecali za predsjednika, oni koji su na tom mjestu bili, ili oni koji na njega pretendiraju, spadaju u kategoriju onih koji su izdali i izgubili Francusku. S isticanjem kako ona želi obnoviti red, govori o uspostavi anti-migracijske i anti-eurointegracijske politike, čime bi Francusku zaštitila od utjecaja još jednog praznog označitelja, „opasnih drugih“. Kenneth M. Roberts u priručniku o populizmu kaže da: „U Laclauovim terminima, obećanje promjena u kontekstu sustavnih neuspjeha je možda ultimativni primjer populističke konstrukcije „praznog označitelja“ koji zajedno kombinira različite niti nezadovoljstva establišmentom“ (Roberts u Rovira Kaltwasser i sur., 2018:292). Marine Le Pen upravo se tim koristi. Tekst završava obećanjem kako će se svemu istaknutom posvetiti u „vaše ime“, u „ime naroda“. Le Pen na taj način francuski narod izdvaja od migranata i svih onih koji predstavljaju ugrozu „pravih“ Francuza, čineći od naroda upravo onaj prazan označitelj o kojem govori Laclau. Benjamin De Cleen ističe kako „populisti tvrde da predstavljaju ljude protiv neke nelegitimne elite, te konstruiraju svoje političke zahtjeve predstavljajući ih kao volju ljudi“ (De Cleen u Rovira Kaltwasser i sur., 2018:345) Za Francusku sam u samom uvodu istaknula kako je riječ o građanski utemeljenoj naciji. To sa sobom nosi određene elemente nacionalne svijesti koju takva nacija, kao što je Francuska, posjeduje. Ivan Prpić tvrdi kako u toj originalnom utemeljenju nacije – građanskom, nacija djeluje kao politički subjekt revolucionarnog utemeljenja koji se suprotstavlja apsolutnoj monarhiji. „Stoga se nacionalna svijest oblikuje i na temelju novoobznanjenih vrijednosti slobode individuumu, republikanizma, pučke suverenosti. Te vrijednosti političkog humanizma sukonstituiraju nacionalnu svijest“ (Prpić, 2004:46). Upravo se na te vrijednosti poziva Le Pen u tekstu svog kampanjskog videospota, a u rečenici „Volim ovu prastaru naciju, koja nikada ne može biti podčinjena“, ističe upravo revolucionarnu narav svoje nacije, koja je naposljetku pobijedila apsolutnu monarhiju, kao što sada može pobijediti sve

opasnosti koje joj prijete, odabirom nje kao predsjednice. Prpić u svom članku posebno spominje Francuze i piše: „Francuzi su ponosni na svoju republiku, na činjenicu da svoju državu utemeljuju u umu, ali su ponosni i na francusko vino, sireve i lijepe Francuskinje. Nacija se tako pokazuje kao vrlo pogodna strategija integracije, vlasti i mobilizacije puka koja omogućuje konsenzus oko razvoja (...) Naime, naznačene kulturne osobine nisu univerzalne. One vrijede samo za pripadnike iste kulture (Prpić, 2004:47) Upravo zbog toga migranti nikada neće biti dio onog „naroda“ kakvog zaziva Le Pen u svojoj populističkoj retorici. Migranti su opasnost francuskoj naciji, oni nisu pripadnici iste kulture te nemaju razvijenu nacionalnu svijest kakvu imaju Francuzi.

Što se tiče strukturalnog rascjepa kojim se koristi Le Pen, istaknula bih klasni rascjep, jer ona sadašnji politički vrh kao i svoje protivnike na predsjedničkim izborima gotovo sve smješta u istu kategoriju – elite (pritom dodavajući pojmu razne pridjeve, najčešće arogantna), a često ih naziva i oligarhijom. U jednom od svojih obraćanja kaže: „Narod će vjerojatno pripremiti veliko iznenađenje za oligarhiju“⁴

„Ovo će biti civilizacijski izbor. Ili ćete nastaviti s onima koji su vas lagali, iznevjerili i izdali, onima koji su iznevjerili naše ljude i izgubili Francusku, ili ćete odlučiti obnoviti red u Francuskoj“, u ovom dijelu možemo pretpostaviti kako je riječ o vladajućima. Bitno je pritom istaknuti da je njen najveći rival na predsjedničkim izborima – Emmanuel Macron, bio ministar financija u Vladi Francois Hollande, pa samim time spada u istu kategoriju. Klasni rascjep ističem zbog tematike i problema koju Nacionalna fronta koristi i protiv kojih se namjerava boriti, što ustvari uvelike podsjeća na lijevi ideološki spektar koji se takvom retorikom koristio unutar tog klasnog poslodavac-vlasnik rascjepa: „Uoči parlamentarnih izbora u lipnju 2012., čak je 76 posto mjera koje je predložila koalicija desnih stranaka pod vodstvom Marine Le Pen dolazilo s lijeve strane ekonomskog spektra“. Tako je izračunao politički analitičar Gilles Ivaldi. Ista je situacija i 2017. godine: planirana je reindustrijalizacija, vraćanje dobi za mirovinu na 60 godina, zadržavanje radnog tjedna od 35 sati, borba protiv tzv. “medicinskih pustinja” i utaje poreza, odbijanje sporazuma o slobodnoj trgovini, jamčenje dostupnosti javnih službi, ponovna nacionalizacija autocesta“⁵

⁴ <http://www.foxnews.com/world/2017/04/25/far-right-contender-le-pen-advocates-french-food.html>

pristupljeno: 30.08.2018

⁵ <https://lemondediplomatique.hr/socijalna-demagogija-ekstremne-desnice/> pristupljeno: 01.09.2018

5.3. Kriza u Francuskoj

U Francuskoj kao neovisnu varijablu koja dovodi do uspostave populizma navodim migrantsku krizu. S obzirom da je Nacionalna fronta danas jedan od predstavnika populističkih radikalnih desnih stranaka, možemo primijeniti ono što tvrdi Benjamin De Cleen koji objašnjava antagonizam između ljudi i korumpiranih elita, a to je da „(...) u populističkoj desno orijentiranoj politici, u svojoj radikalnoj, i manje radikalnoj formi, antagonizam većinom izvire oko obrane nacionalnog protiv multikulturalističkih i globalističkih politika nametnutih „od gore“ koji prijete identitetu, kulturi i ekonomskim interesima nacije. U Europi su pogotovo Europske institucije optužene za podcjenjivanje nacionalnog identiteta i interesa kroz migrantske politike kao i kroz daljnje pospješene Europske integracije i globalizacije“ (De Cleen u Rovira Kaltwasser i sur., 2018:354) Marine Le Pen krivicu potiskivanja nacionalnih interesa predbacuje vladajućima (tadašnjem Francoisu Hollandeu), a isto čini i u drugom krugu predsjedničkih izbora kada za isto krivi Emmanuela Macrona. Čitajući tekst koji sam navela, iz njezinog promotivnog videospota možemo zaključiti kako prijatnju identitetu, kulturi i ekonomskim interesima nacije čine upravo migranti i migrantska politika koju slijedi Europska Unija. Kada Le Pen u videospotu kaže: „Ili ćete nastaviti s onima koji su vas lagali, iznevjerili i izdali, onima koji su iznevjerili naše ljude i izgubili Francusku, ili ćete odlučiti obnoviti red u Francuskoj. Da. Ja želim obnoviti red u Francuskoj. Ja želim Francuze koji će biti u mogućnosti živjeti u prosperitetnoj, zaštićenoj Francuskoj“, možemo to protumačiti na način da je Francuska izgubljena i zbog migrantske politike, a da bi ta zaštićena Francuska o kojoj ona govori bila zaštićena i od priljeva migranata.

Prije otprilike godinu dana (2017. godine) kada je brod Aquarius koji je prevozio migrante pristao u Valenciju u Španjolskoj, Francuska je poslala Španjolskoj obavijest kako će prihvatiti dio njih. Prilikom toga, Le Pen je izjavila „Mogli su se ranije iskrcati u Tunisu ili Alžiru. Osim ako ne polazimo od načela koje postoji već nekoliko godina, a to je da migranti sustavno trebaju dolaziti u Europi (...) Naravno da mi je drago da su živi i zdravi, ali sam iznimno zabrinuta. Čula sam premijera da je rekao kako će dio njih doći u Francusku“⁶ U toj izjavi prepoznajemo njeno suprotstavljanje migrantskoj politici. Također, tvrdeći kako je zabrinuta, nastoji izazvati egzistencijalni strah. Cas Mudde kada govori o krizi ističe kako

⁶ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/le-pen-zasto-migrante-nisu-iskrcali-u-tunisu-ili-alziru> pristupljeno: 15.08.2018

„kreirajući osjećaj krize, populistu u svoju poruku postavljaju osjećaj hitnosti i važnosti“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2018:106), zbog čega je važno da se priljev migranata naziva migrantskom krizom, a to Le Pen u svom diskursu vješto iskorištava.

5.4. Zaključak analize

Slučaj	Francuska
Neovisna varijabla	Migrantska kriza
Ovisna varijabla	Populizam
Jedinica analize: Politički govor	Kampanjski videospot Marine Le Pen
Narod	Građanski utemeljena nacija koju krasi vrijednosti političkog humanizma, nacija „lišena“ svih onih s drugačijom nacionalnom svijesti, Francuzi u ujedinjenoj Francuskoj
Korumpirane elite	Svi oni koji su „izgubili“ Francusku, odnosno podredili nacionalne interese Europcima zbog korupcije i utjecali na pojavu migrantske krize, oligarhija, arogantne političke elite
Opasni drugi	Migranti
Ideologija	Radikalno desni ideološki spektar
Specifičnosti	Nacionalna Fronta je među najstarijim europskim primjerima populističkih radikalno desnih političkih stranaka koja je pod vodstvom Marine Le Pen zaokupljena euroskepticizmom i anti-migrantskim politikama

Tablica 5.1. Analiza prvog slučaja – Francuske

6. TURSKA

6.1. Stranka pravde i razvoja (AKP)

Od 2002.godine, do 2017.godine Stranka pravde i razvoja (AKP) na čelu s Recepom Tayyipom Erdoğanom pobijedila je na sedam parlamentarnih izbora, trima lokalnim izborima, jednim predsjedničkim te dvama referendumima. AKP je zauvijek promijenio sliku Turske, a otkad se pojavio 2002.godine, korak po korak odmiče se od stupova utemeljenja Turske države, barem onakve kakvom ju je zamislio Mustafa Kemal Atatürk, utemeljitelj Turske republike.

AKP je još jednu pobjedu osvojio i na ovogodišnjim prijevremenim parlamentarnim/predsjedničkim izborima, te sada vlada u koaliciji sa Strankom nacionalnog pokreta (MHP). Izbori su se trebali održati u studenom 2019. godine, no AKP i njena saveznica MHP (koji su zajedno osvojili 53,6 % glasova) tvrde kako su glavni motivi za prijevremene izbore u Turskoj borba protiv političkih i ekonomskih neizvjesnosti u državi, „prije svega unutarnja rekonstrukcija i preoblikovanje političkog sustava unutar države te opsežne vojne operacije turske vojske protiv terorističkih organizacija unutar i izvan države kao što je operacija Maslinova grančica na sjeveru Sirije“⁷

AKP se dijelom uklapa u ono o čemu Cas Mudde priča kada govori o nužnom zlu populista kako bi pobijedili izbore. Kako on kaže; „U većini slučajeva populistički vođe izgrade oko sebe neku vrstu političke organizacije, kao nužno zlo kako bi bili u mogućnosti dobiti izbore. Tehnički gledano riječ je o političkoj stranci. Međutim, u većini slučajeva riječ je tek o fasadi (...) Preferiramo označavati ovu vrstu pseudo-organizacije kao personalizirani izborni kotač, više ili manje *ad hoc* i nemoćna politička struktura koja je izgrađena i u potpunosti kontrolirana od strane snažnog vođe sa specifičnom ulogom sudjelovanja na izborima“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:44)

6.2. Recep Tayyip Erdoğan

U svojoj knjizi „Novi sultan, Erdoğan i kriza suvremene Turske“ Soner Çagaptay na samom početku o Erdoğanu kaže: „Rođen 1954.godine u radničkoj obitelji iz borbene istanbulske četvrti, Erdoğan je proizvod najvećeg turskog grada i trgovinske prijestolnice. Poslovan je,

⁷ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zasto-prijevremani-izbori-u-turskoj> pristupljeno: 31.07.2018

pragmatičan i u potrazi za globalnim priznanjem, ali, kao islamski političar, također krajnje netrpeljiv prema sekularnim elitama koje su dominirale gradom u XX.stoljeću“ (Çağaptay ,2017:3). Osim toga, kada je riječ o njegovom populističkom identitetu, Çağaptay tvrdi kako „razumijevanje Erdoğanova iziskuje analizu njegova odrastanja kao pobožnog mladića u sekularnoj Turskoj, maltretiranja koje je doživio od pozapadnjačenih elita i uspona na vlast kroz sve snažniji pokret čiju je personifikaciju predstavljao – političkog islama. Od samog ulaska 1990-ih u nacionalnu politiku Erdoğan se predstavlja siromahom iz bijedne četvrti. Poput prijašnjih turskih populističkih vođa, primjerice Sulejmana Demirela i Bulenta Ecevita, Erdoğanov politički identitet uvijek se temeljio na tvrdnji da predstavlja glas običnog čovjeka i da zastupa njegove interese protiv elite“ (Çağaptay, 2017:3) U tim zapisima jasno možemo prepoznati moralnu distinkciju unutar populizma, između naroda i korumpirane elite, te također uočavamo ono predstavljanje političara kao „outsajdera“ što je spomenuto na samom početku rada kada je bila riječ o Alexisu Tsiprasu.

Erdogan je politički svijet Turske osvojio služeći mandat gradonačelnika Ankare od 1994. do 1998. godine. Utemeljenjem AKP-a njegova politička moć iz dana u dan je samo rasla. I Jan Werner Muller za Erdoğanova kaže da se on, kao i mnogi drugi populistički vođe „također predstavljao kao srčani outsajder, tvrdeći da će uvijek ostati ulični borac iz opasne četvrti Kasimpase, koji se hrabro suprotstavlja starom kemalističkom establišmentu turske republike – čak i dugo nakon što je u svojim rukama počeo koncentrirati svu političku, ekonomsku i kulturnu moć“ (Muller, 2017:50)

Kulminacija moći tog uličnog borca dogodila se nakon neuspjelog vojnog puča 2016. godine u Ankari koja vojni napad nije doživjela proteklih 600 godina. Turska, koja je najstarija demokracija i najveće gospodarstvo između Italije i Indije, 15. srpnja 2017. godine bila je pod povećalom javnosti nakon što je došlo do pokušaja stvaranja hunte. Urotnici su bombardirali glavni grad Ankaru, a Erdoğan je izbjegao smrt napustivši odmaralište upravo u trenutku kada su atentatori pristupili njegovom hotelu. Ostatak zemlje, oni koji nisu bili sudionici puča, stali su uz svog predsjednika. Kako bih približila promjenu Turske nakon puča istaknuti ću nekoliko detalja u brojkama:

- 179 ubijenih civila
- Preko 2 100 ranjenih
- Nestalo četrnaest ratnih brodova
- Uvedeno izvanredno stanje u trajanju od tri mjeseca

- Pritvoreno 15 846 ljudi
- Suspendirano 48 222 državnih službenika
- Mediji - ugašene 3 novinske agencije, 16 televizijskih postaja, 23 radio postaje, 45 novina, 15 magazina i 29 izdavača ⁸

Çağaptay o puču kaže: „Ironije li, neuspjeli puč iz srpnja 2016.godine povećao je Erdoğanovu moć jer je zlosretni pokušaj stvaranja hunte traumatizirao cijelu tursku naciju (...) Cijela je zemlja smjesta stala uz Erdoğana. No ne stoga što je oporba naglo odlučila da ljubi svog autoritarnog vođu nego zato što se građanstvo ujedinilo s njim protiv zajedničke opasnosti“ (Çağaptay, 2017:9) Kada uočimo ovaj podatak o broju ugašenih medija, možemo dozvati Wenera Mullera koji taj postupak objašnjava tako što ističe da „populisti uvijek žele, takoreći, ukloniti posrednika (...) Populisti rutinski osuđuju medije da posreduju, što i jest njihov smisao s obzirom na značenje riječi medij, no populisti smatraju da oni na neki način iskrivljuju političku stvarnost“ (Muller, 2017:43)

6.2.1. (Populistički) Politički govor Recepta Tayyipa Erdogana

Erdogan, kao i Le Pen, mobilizirao je svoje glasače promotivnim videima. Jedan od njih, iz 2015. godine prikazuje čovjeka u crnom koji se prišulja te pokvari stup na kojem stoji Turska zastava koja zatim pada, što simbolično uzrokuje da svugdje u cijeloj Turskoj pada sjena; na polju, u gradu, u školi. Svi u čudu i s tugom u očima promatraju što se događa sa zastavom, kako bi se u jednom trenutku svi mobilizirali i pohrlili napraviti ljudsku piramidu kako bi zastavu ponovno, uz ljudsku žrtvu, vratili na vrh koplja. Video prati odlomak iz Turske nacionalne himne koji glasi:

„Prijatelju moj, ne ostavljaj moju domovinu u ruke zločinaca. Svojim prsima oformi štit! Zaustavi ovu sramotnu žurbu! Jer ubrzo će doći dani obećane slobode. Tko zna? Možda sutra. Možda još i prije! Tlo koje gaziš ne smatraj samo zemljom, već misli na tisuće onih koji leže i bez mrtvačkog pokrova. Ti si plemeniti sin mučenika, posrami se, ne ozlijedi svog pretka. Ne puštaj ovaj raj od svoje domovine, čak ni kada ti obećaju svjetove. Koji čovjek ne bi umro za ovaj rajski komad zemlje? Mučenici će izbiti, ako samo iscijediš tlo! Mučenici! Neka Bog uzme od mene sve moje voljene i svu moju imovinu ako želi, samo da me ne ostavi bez moje istinske domovine na svijetu. Bože, jedina želja moga srca je da nijedan nevjernik ne dotakne njedra moga hrama (...) Onda će moj nadgrobni spomenik – ako će ga biti – tisuću puta

⁸ <https://www.bbc.com/news/world-europe-36852080> pristupljeno: 31.07.2018

dotaknuti čelo zemlje u ekstazi. O Bože, krvave suze cure iz svake moje rane. Moje mrtvo tijelo izbiti će iz zemlje kao duh, i onda, moja glava će se uzdignuti i dotaknuti raj. Stoga leprša i maši kao nebo u zoru, o veličanstveni polumjesecu! Kako bi zadnja kap naše krvi konačno bila vrijedna! Niti ti, niti će moja nacija ikada biti ugašena! Jer sloboda je apsolutno pravo moje uvijek slobodne zastave! Jer sloboda je apsolutno pravo moje od-Boga-štovane nacije!“⁹

Erdoğan nije mogao izabrati bolji tekst za mobilizaciju onog dijela turskog naroda kojeg on smješta unutar praznog označitelja naroda. Ništa ne udara na sentiment ljudi koliko tekst nacionalne himne, a ovaj dio izabran je kako bi se na neki način kritizirao sekularizam (jer se u više navrata zaziva Bog i ističe ova vjerska nacija), te kako bi se upozorilo na stranog neprijatelja koji skida tursku zastavu. To mogu biti opozicijske stranke, kao i poticatelji članstva u Europskoj Uniji. Međutim, tu na drugom kraju spektra uz narod ne nailazimo na „elite“ već na opasne druge, koji su u ovom slučaju svi oni koji su protivnici Erdoğanove Turske.

Turska je nacija koja je kulturno utemeljena, a samim time je ekskluzivistička, što znači da iz tog koncepta isključuje sve one koji se razlikuju svojom kulturom. O toj drugoj etapi uspostave nacije Prpić piše: „U drugoj je etapi nacija razumljena kao povijesno, kulturno i etnički jedinstvena zajednica koja postoji prije i nezavisno od države“ (Prpić, 2004:46). Jedan je to od razloga zašto turski predsjednik pronalazi opravdanje za isključiti Kurde i ostale kulturalno različite grupe iz „naroda“ kakav zaziva. No, nisu oni jedini koje isključuje. Erdoğan iz svoje kategorije naroda isključuje i sekulariste, što jasno govori i dio himne koji je izabrao kako bi mobilizirao narod. „Jer sloboda je apsolutno pravo moje od-Boga-štovane nacije“, glasi zadnji stih u videu. Također, u drugom promotivnom videu¹⁰ već na samom početku vidimo staricu kako moli, što je ponovno Erdoğanov poziv vjernicima. Već sam i u samom uvodu rada spomenula kako aktualni turski predsjednik ne skriva svoju vjersku sklonost, te ulaže u vjersko obrazovanje republike Turske.

U svjetlu nedavnih događaja, među „opasne druge“ uvrštavamo i Sjedinjene Američke Države s kojima Turska trenutno vodi „ekonomski rat“. Naime, za propali vojni puč Erdoğan je najveću krivicu svalio na Fethullaha Gulena, muslimanskog klerika koji živi u SAD-u, a među uhićenima nakon puča našao se i američki pastor Andrew Brunson, kojemu se sudi za

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=H3J5AQ4IikU&t=52s> pristupljeno: 31.07.2018

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=EQaCdUJAXe0&t=1s> pristupljeno 31.07.2018

špijunažu i terorizam. Sjedinjene Američke Države na čelu s Donaldom Trumpom tražile su od turskog predsjednika da se Brunsona oslobodi, a nakon što je to odbijeno, američki predsjednik odlučio je udvostručiti carinske namete na turski čelik i aluminij. To je dovelo do ubzranog pada turske valute, lire, koja je izgubila gotovo 50 posto svoje vrijednosti od početka godine. Erdoğan cijelu situaciju naziva ekonomskim ratom, a na jednom političkom skupu izjavio je: "Oni koji su planirali izvesti državni udar u srpnju 2016., sada to žele učiniti ekonomskim putem", ostavivši ponovno nadopunjen prazan označitelj, gdje pod oni nije navedeno na koga točno misli, a ako se vodimo logikom da je riječ o SAD, moramo se istodobno zapitati koju im Erdoğan ulogu pripisuje u vojnom puču. Ipak, turski predsjednik negira da je zemlja u krizi, premda je gotovo cijela Europa zabrinuta zbog prepirke koja se vodi između SAD-a i Turske, zbog straha od nove velike recesije.

6.3. Kriza u Turskoj

Krizu koju ističem kao neovisnu varijablu u slučaju Turske je kriza demokracije. Nekoliko je razloga tome.

Nakon istaknutih promjena u prethodnom poglavlju koje je Turska doživjela nakon neuspjelog vojnog puča 2016. godine, došlo je i do novih, još značajnijih. Godinu dana poslije, 16. travnja 2017. godine, u Turskoj je na referendumu o izmjeni Ustava pozitivno glasalo nešto više od polovice glasača (51%). Tijesna pobjeda na tom referendumu omogućila je Erdoğanu da nakon sljedećih izbora (koji su se trebali održati 2019. godine, no kao što sam navela prethodno, došlo je do prijevremenih izbora) ima veće ovlasti nego Atatürk. Naime, Turska je iz parlamentarnog prešla u predsjednički sustav, a Erdoğan je i na ovim izborima pobijedio sa 52 % glasova. Nakon pobjede je rekao: "Narod koji je jučer golim rukama zaustavio tenkove, topove, avione, helikoptere i naoružanje pučista, istim tim rukama je danas stao u zaštitu svoje slobode i budućnosti. Pobijedila je Turska, turski narod, ali i svi potlačeni ljudi u svijetu"¹¹. U toj rečenici prepoznamo Laclauov prazan označitelj, koji je Erdoğan popunio onim turskim narodom koji nije sudjelovao u puču, a proširio ga je (patetično) i svim potlačenim ljudima u svijetu.

Imenovanje ministara i drugih vladinih dužnosnika, jednog ili više potpredsjednika, 12 od 15 sudaca Ustavnog suda te odluka o članovima pravosudnog disciplinskog tijela – sada to sve ima u rukama Recep Tayyip Erdoğan. Osim toga predsjednik države parlamentu predlaže

¹¹ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/pobjeda-erdogana-i-njegove-akp-i-sluzbeno-potvrdena>

proračun i proglašava izvanredno stanje. Samoprozvani čovjek nacije (Milletin Adami) tako je postao jedan od najmoćnijih političkih vođa na svijeta, a o tom postupku progovorio je i Muller kada je rekao: „Premda su možda inicijalno sasvim pošteno pobijedili na izborima, populistu ubrzo počinju prečkati po institucionalnoj arhitekturi demokracije u ime takozvanog pravog naroda suprotstavljenog političkim suparnicima koje se automatski proglašava izdajnicima nacije. Za taj se narod pretpostavlja da je homogena cjelina koju jedino populistu mogu autentično predstavljati“ (Muller, 2017:64). Erdoğan je pažljivo izdvojio turski narod u toj kategoriji, lišavajući ga izdajica, a prazan označitelj elita nadopunjujući svima onima koji rade protiv interesa Turske – oni koji potiču Atatürkov sekularizam, ili pak ulazak u Europsku Uniju (za koji se danas čini da se neće dogoditi u bliskoj budućnosti). Po svim ovim stavkama uočavamo da je jedino demokratsko u Turskoj održavanje izbora, a sve ostale demokratske karakteristike i važnosti nestale su postupno nakon Erdoğanovog preuzimanja vlasti. Soner Çağaptay u tom smislu za Erdoğanu ističe kako je uspio „demonizirati Atatürkov sekularizam. Preplavio je politički i obrazovni sustav zemlje krutim konzervativnim islamom i udaljio Tursku od Europe i Zapada (...) Baš kao što je nakon sloma Osmanskog Carstva Atatürk oblikovao Tursku prema vlastitoj predodžbi, i Erdoğan oblikuje novu zemlju, ali takvu koja sebe definira duboko islamističkom i u unutarnjoj i u vanjskoj politici – ne bi li ponovno postala velika sila (...) Zbog odrastanja u sekularnoj Turskoj i suočavanja s društvenim izopćenjem u ranoj dobi zbog svoje pobožnosti i konzervativnih nazora Erdoğanu pokreće duboko ukorijenjena netrpeljivost prema prethodnicima“ (Çağaptay, 2017:8). Muller je u Erdoğanovoj autoritarnosti ipak prepoznao nešto demokratsko pa tvrdi: „Erdoğan je pak činio nešto demokratsko kad se zauzeo za one koje se često otpisivalo kao crne Turke – što će reći siromašne i pobožne anadoljske mase, nasuprot jednoobraznoj, pozapadnjenom slici turske republike koju su slavili kemalisti“ (Muller, 2017:93) Također, ističe i kako Erdoğan uživa potporu srednje klase koja je stasala pod AKP-om, tvrdeći da „ta srednja klasa također utjelovljuje sliku idealnog, pobožnog muslimana Turčina, nasuprot pozapadnjenim, sekularnim elita i manjina poput Kurda“ (Muller, 2017:55) Ipak, zaključujem kako je populizam u Turskoj ide ruku pod ruku s krizom demokracije koja je svakim danom sve snažnija, a kako osnažuje ona, tako osnažuje i populistička retorika turskog predsjednika koji sebe i pobožne turke uvijek vidi kao žrtve. Bili su žrtve nakon vojnog udara, a trenutno su žrtve Sjedinjenih Američkih Država i predsjednika Donalda Trumpa koji su Turskoj nametnuli, kako sam Erdoğan kaže, „ekonomski rat“.

6.4. Zaključak analize

Slučaj	Turska
Neovisna varijabla	Kriza demokracije
Ovisna varijabla	Populizam
Jedinica analize: Politički govor	Kampanjski videospot AKP-a
Narod	Kulturalno utemeljena nacija – ekskluzivna kategorija - pobožni Turci, pobornici Erdoğanove politike i AKP-a
Korumpirane elite	„Gülenovci“, sekularisti, protivnici Erdoğanove politike, sudionici vojnog puča, mediji
Opasni drugi	Zapad (SAD), Europska Unija, manjine
Ideologija	Desni ideološki spektar (sa istaknutim snažnim otporom sekularizmu)
Specifičnosti	Potpuno rušenje demokratskih institucija, velika Erdoğanova moć zadobivena referendumom o promjeni Ustava 2017.godine, promjena političkog sustava

Tablica 6.1. Analiza drugog slučaja - Turske

7. KANADA

U samom uvodu rada istaknula sam kako se populizam, u onom obliku u kakvom se pojavljuje u Francuskoj i Turskoj ne može pojaviti u Kanadi. To tvrdim zbog pojma koji je čista prepora populizmu, a to je multikulturalizam.

U Harpers Collins Dictionary of Sociology za multikulturalizam stoji da je to „priznavanje i promocija kulturnog pluralizma kao osobitosti mnogih društava (...) Multikulturalizam veliča i teži zaštititi kulturne raznolikosti, primjerice manjinske jezike. Istodobno, on u svoje žarište stavlja često nejednaki odnos manjinskih spram glavnih kultura. Milan Mesić u svojoj knjizi „Multikulturalizam“ ističe kako se uporaba riječi multikulturalizam pripisuje kanadskom

premijeru Pierreu Elliotu Trudeau-u koji je u govoru iz 1971. godine rekao: „Termin bikulturalizam ne oslikava dovoljno dobro naše društvo. Riječ multikulturalizam je u tom pogledu preciznija“ (Mesić, 2006:56).

Da se u drugoj po površini najvećoj zemlji na svijetu njeguje ovaj pojam ne čudi s obzirom da Kanadu kao svoju zemlju ističu tri skupine aborignskog stanovništva koje spominje kanadski ustav (Indijanci, Eskimi, Métisi) te doseljenici francuskog i engleskog podrijetla, koji se pritom razilaze kada je riječ o povijesti i kulturi Kanade te njezinoj preddoseljeničkoj povijesti.

Opreka multikulturalizmu svakako bi bio nacionalizam, no moglo bi se to reći i za populizam. S obzirom da je multikulturalizam prihvaćanje kulturnog pluralizma, možemo se pozvati na Cas Mudde-a koji tvrdi: „Dvije su direktne opozicije populizmu: elitizam i pluralizam (...) Pluralizam je direktna opozicija dualističkoj perspektivi, kako populizma tako i elitizma, a umjesto toga drži da je društvo podijeljeno na mnogo različiti grupa u kojima se preklapaju različite ideje i interesi. U pluralizmu se na različitost gleda kao na snagu, prije nego kao na slabost. Pluralisti vjeruju kako društvo treba imati mnogo centara moći i da bi politika, putem kompromisa i konsenzusa trebala reflektirati interese i vrijednosti koliko god je moguće različitih skupina. Glavna ideja je da moć treba biti distribuirana kroz cjelokupno društvo kako bi se izbjegle specifične grupe koje bi stekle kapacitet nametnuti svoju volju naspram ostalih“ (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2017:7/8)

Ipak, Kanadu se proziva za populizam, odnosno njenog aktualnog premijera Justina Trudeaua. Razlog tome nije isti kao za Marine Le Pen i za Recepta Tayyipa Erdoğan. U ovom slučaju riječ je o krnjem populizmu i vrsti populističke političke komunikacije kojom kanadski premijer vješto ovladava.

7.1. Liberalna stranka

Nakon nešto više od deset godina, u Kanadi je 2015.godine došlo do promjene političke scene. Liberalna stranka na čelu s Justinom Trudeauom zamijenila je vladajuću Konzervativnu stranku na čelu sa Stephenom Harperom. Liberali su osvojili 218 zastupnička mjesta u parlamentu koji broji 338. Justin Trudeau postao je drugi najmlađi vođa u kanadskoj povijesti.

Liberali su vodili ozbiljnu kampanju u kojoj su obećali poduzeti važne poteze vezano za klimatske promjene, oživiti gospodarstvo zemlje i odnos zemlje prema autohtonim narodima. Promotivne spotove i kampanju gradili su na čak 219 obećanja. Premda im danas popularnost sve više opada zbog obećanja koja su ostala neostvarena, kampanja sa toliko obećanja nešto je što kanadska politička povijest ne pamti.

Ono što kanadska politička povijest također ne pamti je Vlada kakvu je oformio Justin Trudeau. Naime, od ukupno trideset članova vlade – petnaest članova su žene. Vlada je spolno ravnopravna, a kada uočimo zanimanja svakog od ministara, na prvi pogled bismo mogli zaključiti kako se u svakom sektoru nalazi netko upoznat s istim. Premda ta izjava zvuči vrlo logično, svjedoci smo da u vladama diljem svijeta nije uvijek tako. Ministrica znanosti je znanstvenica, ministar demokratskih institucija – muslimanski izbjeglica, ministar sporta i osoba s invaliditetom je paraolimpijski sportaš, a ministar prometa astronaut. U Vladi sjedi i jedan homoseksualac, slijepac, paraplegičar, a uz Muslimane i Katolike u Vladi sjedi i ateist. „Tako izgleda Kanada“, s osmijehom je svoju Vladu opisao Trudeau.

7.2. Justin Trudeau

Iako u prethodnom poglavlju dok opisujemo značajke Kanade i pobjedu Liberala na čelu s Trudeauom na parlamentarnim izborima 2015. godine ne uočavamo nijednu značajku Laclaoeve diskurzivne perspektive o populizmu, i iako nema nijedne značajke konceptualne perspektive, svejedno se bespućima Interneta često Justina Trudeau naziva populistom. Kako bih objasnila zašto je to tako prizvati ću u pomoć definiciju populizma kao političko-komunikacijskog stila. Marijana Grbeša i Berto Šalaj o ovom pristupu populizmu kažu: „U okviru trećeg pristupa, populizam se dominantno razumijeva kao političko-komunikacijski stil. Autori koji se slažu s tim pristupom smatraju kako se populizam treba tretirati kao političko-komunikacijski stil, odnosno politički diskurs koji je dostupan različitim društvenim grupama. Tako, primjerice, Kazin (1995) određuje populizam kao oblik političke komunikacije koji rabe oni koji tvrde da govore i zastupaju interese većine „običnih“ građana, bez obzira jesu li po svojem ideološkom profilu lijevo ili desno, odnosno jesu li liberalniji ili konzervativniji. Prema tom pristupu, kod populizma je riječ o političkom govoru koji ustraje na jednostavnosti i izravnosti i čija je temeljna odrednica pozivanje na narod“ (Grbeša, Šalaj 2016:325). S obzirom da se populističkim političkim stilom može nazivati i svaki istup Marine Le Pen i Recepta Tayyipa Erdoğan, distinkciju između njih i Trudeaua istaknuti ću tako što tvrdim da je ovdje riječ o „krunjem“ populizmu, u kojem se, baš kao i u navedenoj

definiciji o populističkom političkom stilu koristi samo jedna odrednica populizma, a to je narod.

Trudeau pozornost nije privukao kritiziranjem korumpirane elite niti ulijevanjem straha od opasnih drugih, a nije niti njegovo pozivanje na narod utjecalo u najvećoj mjeri da ga se proziva populistom. Ono što je do toga dovelo je pak medijski tretman koji uživa od početka političke kampanje koju je vodio sa Liberalnom strankom. Kako bih objasnila navedeno, istaknuti ću neke njegove biografske podatke koji su do tog tretmana doveli.

Justin Trudeau sin je Pierra Elliota Trudeau, također nekadašnjeg premijera koji je na čelu Kanade bio 1968.-1979., te od 1980. do 1984. godine. Pierre je bio poznat diljem svijeta ponajviše zbog tretmana u medijima kojeg je često zavrjeđivao na račun svog izgleda te imidža „playboya“ kojeg je gradio. Ne čudi stoga što se Justin sjajno snalazi u medijima s obzirom da je već kao dijete bio u središtu medijske pozornosti.

U Kanadi je za njegova oca, Pierrea Elliota Trudeaua postojao veliki interes, te je čak i skovan termin uzrokovan tom silnom medijskom pažnjom – „Trudeaumania“. Šezdesetih godina prošlog stoljeća naprosto su se svi zaljubili u relativno mladog, energičnog i šarmantnog nekonformista. Mediji, predvođeni ponajviše ženskim dijelom publike, bili su očarani njegovim šarmom, dobrim izgledom i manirama zbog čega je u kratkom roku dobio pravu vojsku fanova. Pozornost je plijenio i lijepom suprugom Margaret Sinclair. Pierre Elliot Trudeau bio je poznat kao „playboy“ odnosno „ladiesman“, dok gotovo istu medijsku pozornost sada plijeni njegov najstariji sin, no ne kao „ladiesman“ nego kao „family man“.

Justin ima i moćno oruđe na svojoj strani, ono što njegov otac nije imao. Riječ je naravno o Internetu. Njegov profil na Facebooku prati više od 5,5 milijuna ljudi, a s više od 17 tisuća objava na Twitteru zaradio je više od 40 milijuna pratitelja. Svaki njegov korak vješto je promišljen, i u svakom njegovom medijskom istupu pronade se barem jedan pojedinac koji njegove poteze naziva populističkima. Jedan od razloga za to može biti ono o čemu Šalaj i Grbeša govore u svom članku kada pišu: „Druga razina uporabe pojma jest ona u političkom diskursu, pri čemu se izraz dominantno rabi u pogrđnom smislu, za označavanje političkih aktera koji nastupaju demagoški i skloni su davati i lažna obećanja kako bi zadobili potporu građana“ (Grbeša, Šalaj 2006:325) Justinova obećanja nisu toliko nerealna, koliko bi ih ustvari mogli nazvati modernima. Justin se primjerice ne ustručava pričati o legalizaciji marihuane, a na realizaciji istog već se duže vrijeme radi. Riječ je o nečem što Kanađani nisu imali prilike doživjeti pod konzervativnom vladavinom Stephena Harpera kojeg su protivnici,

parafraziram, optuživali da „želi kriminalizirati pobačaj te ukinuti zakon o istospolnim brakovima što ga je, prema analitičarima, stajalo glasova na izborima 2004. godine kada su manjinsku vladu formirali liberali“¹² Također, Justin medijsku pažnju iskorištava kako bi se bavio „suvremenim temama“. Pojavljuje se na Paradama ponosa sa cijelom obitelji, obučen u dugine boje, u javnosti se često naziva feministom, bori se za ženska prava, grli se ne samo sa sljedbenicima nego i s njihovim psima, vozi se u kanuu i pozdravlja građane, odijeva se za Halloween, objavljuje sliku sa slavlja svakog blagdana. Mediji su postali njegov dnevni boravak, a pažnje je smišljeno usmjerena na detalje koji ga čine „čovjekom iz naroda“. Premda nije riječ o prikazivanju onih istih značajki koje koristi Erdoğan kako bi se prikazao „čovjekom naroda“, ne možemo pobjeći od uočavanja populističkih značajki u toj medijskoj slici koju Justin gradi.

U ovom pristupu populizmu kao političko-komunikacijskom stilu, Cas Mudde tvrdi kako „populizam aludira na amatersko i neprofesionalno političko ponašanje kojem je cilj maksimizirati medijsku pažnju i popularizirati podršku. Nepoštivanje odjavnog koda, jezičnih manira, populistički akteri predstavljaju se ne samo kao drugačiji i novi, već kao i dovoljno hrabri vođe (...)“ (Mudde, 2017:4)

U prilog tome da je Justin „više čovjek“ manje političar, govori i činjenica da kada upišemo njegovo ime na Google, pažnju nam neće zaokupiti detalji o njegovom političkom djelovanju, već popilično „ljudski“ detalji iz njegova život. Primjerice, možemo vrlo brzo doznati da je 2007.godine glumio u filmu „The Great War“, godinu dana nakon vidljiva je njegova pravna aktivnost kao odvjetnika. Prije nego što se politički angažirao bio je profesor matematike i francuskog jezika u srednjoj školi. Justin je bio i instruktor *bungee jumpinga*, a 2012 .godine sudjelovao je humanitarnom boks meču gdje je svladao svog protivnika. Vrhuncem njegove „sočne medijske priče“ bio je djelomični striptiz nastup. Naime, za prikupljanje donacija za istraživanje jetre, aktualni kanadski premijer ostao je samo u donjem rublju te prikupio 1500 kanadskih dolara. Zvuči gotovo nevjerovatno da je nakon toga postao premijer druge po površini najveće zemlje na svijetu.

Međutim, sada kada sam istaknula njegovu obiteljsku i biografsku pozadinu, jedan detalj oduzima puno pažnje, a to je činjenica da je Justin kada se sve skupa zbroji bez ikakve sumnje pripadnik one elite koju populistu najčešće kritiziraju. Muller nije zaobišao ni opis takvih u

¹² <https://www.jutarnji.hr/arhiva/izbor-stephena-harpera-daje-kanadi-konzervativan-pecat/3910251/>
pristupljeno: 16.08.2018

svojoj knjizi „Što je populizam?“. Naime, on ističe: „Oni znaju da su dio elite, a to znaju i njihovi pristaše. Ono što je bitno jest obećanje da kao istinska elita neće iznevjeriti povjerenje naroda te da će ustvari vjerno izvršavati nedvosmisleno artikuliran politički program naroda“ (Muller, 38). Justin Trudeau ne skriva svoju pripadnost eliti. Primjerice, u travnju 2017. godine u intervjuu za Vice¹³, fokusiranom na legalizaciji marihuane u Kanadi, Trudeau je ispričao anegdotu kako je njegov mlađi brat bio jednom uhićen zbog posjedovanja marihuane, no otac ga je brzo oslobodio povukavši snažne veze. Jasno da se to ne može dogoditi nekome tko nije pripadnik elite, čije veze nisu toliko snažne niti sežu do samog vrha. Trudeau se takvim izjavama otvara za kritike antielitistima, no on nije strepio od toga da istakne u istom intervjuu kako je imao sretno djetinjstvo, pohađao odlične škole i putovao cijelim svijetom. Poprilično elitističkom doimala se i izjava kako je do trinaeste godine obišao čak 50 zemalja svijeta, dok je sad na stotinjak.

Justin Trudeau nije napravio slične video uratke kakve su napravili Marine Le Pen i Recep Tayyip Erdoğan, no kako bih istaknula njegovo referiranje na narod koje se razlikuje od spomenutih dvojice, zbog čega Kanada s Trudeauom i čini egzemplarni slučaj, izdvojit ću neke dijelove njegovog pobjedničkog govora iz 2015. godine:

„ (...) Vi želite premijera koji zna da je Kanada snažna, ne unatoč našim različitostima, već upravo zbog njih. Premijera koji nema tendencija razdvajati Kanađane, već koristi svaku priliku kako bi nas ujedinio. Vi želite premijera koji zna da ako se od Kanađana traži da vjeruju svojoj vladi, da njihova vlada mora vjerovati Kanađanima. Premijera koji razumije da otvorenost i transparentnost znače bolje, pametnije odluke.

(...) Kanađani – Kanađani su progovorili. Vi želite Vladu s vizijom i agendom za ovu državu koja je pozitivna, ambiciozna i puna nade. Pa, dragi prijatelji, obećajem Vam večeras da ću ja voditi tu Vladu. Ja ću od vizije učiniti stvarnost. Ja ću biti taj premijer (...)“

Justin Trudeau kada priziva Kanađane u toj kategoriji ne isključuje nikoga. On će, kako sam tvrdi, biti premijer svih Kanađana, a tu rečenicu često je ponavljao i tijekom kampanje, i prilikom svojih političkih govora. Narod na koji se poziva Trudeau nije isključiva kategorija. U njega spada cijela Kanada. I oni koji su protiv Trudeaua i oni koji ga slijede. Također, kada Trudeau kritizira, on ne kritizira korumpirane elite, niti se koristi praznim označiteljima. On poimence proziva. Nije mu strano prozivati niti Konzervativnu stranku niti Stephena Harpera,

¹³ https://news.vice.com/en_ca/article/a3j9yz/watch-justin-trudeau-explain-how-family-connections-helped-his-brothers-pot-charge-disappear pristupljeno 01.07.2018

a ni novog vođu konzervativaca Andrewa Scheera kojeg naziva „Stephen Harper s osmijehom“¹⁴ U njegovom nastupu nema riječi o opasnim drugima. Razlika leži i u nastanku nacionalne države, u ovom slučaju federacije koja nije niti građanski niti kulturalno utemeljena već multikulturalno društvo, zbog čega u diskursu ne dolazi do isključivanja nikoga. Strukturalni rascjep koji navodim kao intervenirajuću varijablu je kulturalni rascjep zbog različitih kultura unutar države Kanade, no na taj rascjep pazi i aktualni premijer Justin Trudeau koji se svim komunikacijskim sredstvima uvijek trudi da obuhvati sve kulture u svojem javnom diskursu. To čini čestitajući sve nacionalne praznike, pa i pretjeranim nastupom kada je riječ o kulturi koja ni nije kanadska, kao što je to bilo prilikom posjete Indiji.¹⁵

7.3. Kriza identiteta

Kada Marine Le Pen govori o Francuskom narodu, ili pak Recep Tayyip Erdoğan o Turskom narodu, riječ je o posebnoj kategoriji u koju nipošto ne spadaju svi Francuzi i svi Turci. Kada pak Trudeau govori o Kanadskom narodu, tada je uistinu riječ o svim Kanađanima, o svima onima koji Kanadu nazivaju svojom. Krizu kakvu ističem kada je riječ o Kanadi nazivam kriza identiteta zbog činjenice kako se zbog mnoštva različitih etničkih pripadnosti ne može s lakoćom izdvojiti netko tko je „pravi Kanađanin“, kako to već rade Le Pen i Erdogan kada suptilno izdvajaju „prave“ Francuze i „prave“ Turčine.

Na pitanje tko je Kanađanin, odgovor je dozivao i Ivan Šestan u svom znanstvenom radu naslovljenom „Kanađanin u potrazi za identitetom“, a ondje je zabilježio i djelo Johna Roberta Columba, kanadskog publicista i izdavača, koji Kanađanina opisuje ovako:

Kanađanin je netko tko

Misli da zna voditi ljubav u kanuu

Navija za Toronto Maple Leafs

Voli objede, deserte i druge obroke Air Canada

Razlikuje Wayna od Shustera

Prisustvuje koncertima Anne Murray i Lione Boyd

Ponosi se time što je Donald Sutherland rođen u New Brunswicku

¹⁴ <https://www.cbc.ca/news/politics/trudeau-liberal-convention-2018-1.4630161> pristupljeno: 16.08.2018

¹⁵ <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/why-justin-trudeaus-india-tour-turned-out-to-be-a-diplomatic-disaster/articleshow/63059621.cms> pristupljeno: 01.09.2018

Ima "zdrav osjećaj za moguće"

Je sesquilingualan (govori jedan i pol jezik)

Je postao sjeveroamerikanac, a da nije postao

Amerikanac niti Meksikanac

Zna što znače reference spomenute u ovoj pjesmi.

Justin Trudeau kao da se trudi biti sve, i mnogo više od onog što se opisuje u ovoj pjesmi. On se pojavljuje na Paradama ponosa, zalaže se za legalizaciju marihuane, oblači tradicionalne nošnje (primjerice Indijsku u posjeti Indiji), odijeva se u Supermana za Halloween, privlači pozornost šarenim čarapama na Svjetskom Ekonomskom Forumu u Davosu. Čini gotovo sve kako bi privukao medijsku pozornost, i to mu izgleda polazi za rukom. Krnji populizam koji vežem za Kanadu u ovom poglavlju govori više o personalizaciji politike nego o moralnoj distinkciji između naroda i korumpirane elite. O toj personalizaciji piše i Marijana Grbeša: „Utjecajna i aktualna teza o personalizaciji politike sugerira da politički vođe i kandidati danas postaju sve važniji, i to na tri razine: a) u pogledu većeg interesa medija za vođe i njihove osobnosti, a na štetu konkretnih tema i politika; b) u pogledu istaknutije uloge političkih vođa u vladama, strankama i izbornim kampanjama; c) u pogledu tendencije birača da poklone ili uskrate glas nekoj opciji zbog simpatija odnosno antipatija prema vođi. U tom kontekstu oni imaju veliku percepcijsku snagu pa se, među ostalima, popularnost ili nepopularnost političkih vođa često projicira na njihovu stranku ili vladu koju vode. Sve je više akademskih tekstova koji o političkim vođama pišu kao o utjecajnim brandovima“ (Grbeša-Zenzerović, 2014:42). Upravo to možemo tvrditi za Justina Trudeaua, da prodaje svoj imidž, a ne politiku. Danas u Kanadi on uživa manju podršku nego što je nekoć uživao Stephen Harper, što je nakon početne ekstaze koja je slijedila nakon njegovog odabira gotovo teško za povjerovati. Trudeau je svoj krnji populizam provodio na internetu koliko god mu je to dopuštalo vrijeme, no čini se kako je i tome došao kraj, jer je sve manje njegovih objava i sve je manje „Trudeaumanie“. On kao takav ne može služiti kao primjer naspram Le Pen ni Erdoğana. Egzemplaran slučaj je Kanada kao takva, jer ne dopušta rađanje populizma ni u kakvom smislu, zahvaljujući već spomenutoj opreci – multikulturalizmu. Nema tog naroda unutar Kanadskih granica koji bi se mogao izdvojiti i upotpuniti prazan označitelj. Dok god je multikulturalizam na snazi u Kanadi, populizam ostaje tek prvi susjed smješten unutar granica Sjedinjenih Američkih Država.

7.4. Zaključak analize

Slučaj	Kanada
Neovisna varijabla	Kriza identiteta
Ovisna varijabla	(krnji) Populizam
Jedinica analiza – Politički govor	Dio pobjedničkog govora Justina Trudeaua 2015.godine
Narod	Multikulturalistička kategorija - svi Kanađani
Korumpirane elite	/
Opasni drugi	/
Ideologija	Lijevi centar ideološkog spektra
Specifičnosti	Zbog snažnog multikulturalizma i brojnih etniciteta koji čine Kanadu, ne može doći do izdvajanja „naroda“ zbog čega ne može doći do onakvog populizma na kakav smo naišli u Francuskoj i Turskoj

Tablica 7.1. Analiza trećeg slučaja - Kanade

8. ZAKLJUČAK

U radu sam nastojala izložiti na koji se način politički lideri Marine Le Pen, Recep Tayyip Erdoğan i Justin Trudeau služe populizmom, koji je danas vrlo aktualan politički fenomen. Glavna definicija kojom sam se vodila u radu temelji se na moralnoj distinkciji između naroda i korumpirane elite. U slučaju Francuske i Turske, uz prazne označitelje naroda i korumpirane elite javlja se i prazni označitelj „opasni drugi“ kao još jedan populistički koncept. Pokušala sam putem analize videospotova, te u slučaju Kanade pobjedničkog govora istaknuti koncepte koje vežemo za populizam u ta tri slučaja.

U Francuskoj i Turskoj uočila sam kako Marine Le Pen i Recep Tayyip Erdoğan izdvajaju kategoriju „naroda“. Kako se kategorijom naroda služi govori i činjenica kako su te dvije nacije nastale: francuska je pak građanski utemeljena nacija, dok je turska nacija kulturalno utemeljena. Vodeći se time, oba lidera imaju čvrste temelje za izdvajati „narod“ iz cjelokupne kategorije naroda.

Strukturalni rascjepi također utječu na to kako ovi lideri koriste populistički diskurs. U Francuskoj, Marine Le Pen, premda liderica radikalno desne stranke koristi se „lijevom“, radničkom retorikom, odnosno ističe probleme koji muče radnike u Francuskoj kako bi na taj način doprinijela do njih. Politički vrh naziva arogantnom elitom i oligarhijom, a za nezaposlene u državi krivi osim njih i migrante, koji u toj analizi spadaju pod kategoriju „opasni drugi“. U Turskoj pak dolazi do religijskog rascjepa, iako Crkva u Turskoj nikada nije uživala moć. Riječ je naime o sekularizmu koji je uspostavljen uspostavljanjem nacionalne države i kojem se aktualni turski predsjednik Recep Tayyip Erdoğan javno protivi. U njegovom diskursu zaključujemo kako u Turski narod spadaju religiozni Turci naspram sekularista koji su dio korumpirane elite. U Kanadi premda dolazi do kulturalnog rascjepa, on ne doprinosi razvoju populističke retorike zbog prirode multikulturalizma koja vlada u toj federalnoj državi.

Služeći se narativom krize lideri nastoje efektivnije utjecati na provođenje javne politike. Jan Werner Muller za krizu kaže kako je „stvar tumačenja, a ne objektivno stanje stvari. Populisti će često rado situaciju proglasiti kriznom i nazvati je egzistencijalnom prijetnjom, budući da će takva kriza onda poslužiti legitimiranju populističke vladavine“ (Muller, 2017:51). Marine Le Pen migrante smatra egzistencijalnom prijetnjom, što sam izdvojila i u dijelu gdje komentira prihvat migranata s broda Aquarius. Recep Tayyip Erdoğan stvara takav osjećaj i kada proziva SAD za ekonomski rat, pa poziva narod da prodaju sve strane valute koje posjeduju kako bi osnažili domaće gospodarstvo. Justin Trudeau ne uklapa se u takvu sliku. Njegov „populizam“, odnosno, kako sam u radu sklona nazivati ga – krnji populizam, nije produkt moralne distinkcije između naroda i korumpirane elite već pretjeranog medijskog tretmana koji je dobio pretvarajući se kako je tek „dio puka“, premda je i po svim njegovim biografskim detaljima jasno kako je on pripadnik elite, koju bi stvarni populist kada bi u Kanadi postojao sigurno kritizirao. Kanadu sam u uvodu nazvala egzemplarnim slučajem jer smatram kako je riječ o zemlji u kojoj populizam, kakav je na snazi u Francuskoj i Turskoj, ne može nastati u njenim granicama zbog njegovanja upravo opreke populizmu – multikulturalizmu.

Kao zaključak prilažem tablicu s elementima sve tri države u onakvom obliku kakva je slijedila nakon svakog pojedinačnog poglavlja o Francuskoj, Turskoj i Kanadi:

Slučajevi	Francuska	Turska	Kanada
Neovisna varijabla	Migrantska kriza	Kriza demokracije	Kriza identiteta
Ovisna varijabla	Populizam	Populizam	(krnji) populizam
Intervenirajuće varijable – strukturalni rascjepi	Klasni strukturalni rascjep	Religijski strukturalni rascjep	Kulturalni strukturalni rascjep
Jedinica analize – govori političkih lidera	Kampanjski videospot Marine Le Pen	Kampanjski videospot Recepta Tayyipa Erdoğana	Pobjednički govor Justina Trudeaua
Narod	Građanski utemeljena nacija koju krasi vrijednosti političkog humanizma, nacija „lišena“ svih onih s drugačijom nacionalnom svijesti, Francuzi u ujedinjenoj Francuskoj	Kulturalno utemeljena nacija – ekskluzivna kategorija - pobožni Turci, pobornici Erdoğanove politike i AKP-a	Svi Kanađani
Korumpirane elite	Svi oni koji su „izgubili“ Francusku, odnosno podredili nacionalne interese Euroskima zbog korupcije i utjecali na pojavu migrantske krize, oligarhija, arogantne političke elite	„Gulenovci“, sekularisti, protivnici Erdoğanove politike, sudionici vojnog puča, mediji	/
Opasni drugi	Migranti	Zapad (SAD), Europska Unija, manjine	/

Ideologija	Radikalno desni ideološki spektar	Desni ideološki spektar (sa istaknutim snažnim otporom sekularizmu)	Lijevi centar ideološkog spektra
Specifičnosti	Nacionalna Fronta je među najstarijim europskim primjerima populističkih radikalno desnih političkih stranaka koja je pod vodstvom Marine Le Pen zaokupljena euroskepticizmom i anti-migrantskim politikama	Potpuno rušenje demokratskih institucija, velika Erdoganova moć zadobivena referendumom o promjeni Ustava 2017.godine, promjena političkog sustava	Zbog snažnog multikulturalizma i brojnih etniciteta koji čine Kanadu, ne može doći do izdvajanja „naroda“ zbog čega ne može doći do onakvog populizma na kakav smo naišli u Francuskoj i Turskoj

Tablica 8.1. Prikaz rezultata višestruke studije slučaja : Francuske, Turske i Kanade

9. LITERATURA

Bornschieer, Simon (2009) Cleavage politics in Old and New democracies, Living reviews in Democracy: democracy.livingreviews.org

Çağaptay, Soner (2017) Novi sultan. Erdoğan i kriza suvremene Turske. Zagreb: Profil Knjiga d.o.o.

De Cleen, Benjamin (2018) Populism and nationalism. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (342 – 362 str). New York: Oxford University Press

Grbeša-Zenzerović, M. (2014) Je li za loš imidž Milanovićeve vlade kriv Kennedy?, Političke analize, 5(20), str. 39-44. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/147462> (Datum pristupa: 30.08.2018.)

Hawkins, Kurt., Read, Madeline., Pauwels, Teun (2018) Populism and its causes. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (267 – 286 str). New York: Oxford University Press

Landman, Todd (2008) Teme i metode komparativne metode. Zagreb: Fakultet političkih znanosti

Mesić, Milan (2006) Multikulturalizam. Zagreb: Školska knjiga

Mudde, Cas (2018) An ideational Approach. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (27 - 47 str). New York: Oxford University Press

Mudde, Cas i Rovira Kaltwasser Cristóbal (2017) Populism – A very short introduction. New York: Oxford University Press

Panizza, Francisco (2018) Populism and identification. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (406 - 425 str). New York: Oxford University Press

Roberts, Kenneth M. (2018) Populism and political parties. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (342 – 362 str). New York: Oxford University Press

Šalaj, B., i Grbeša, M. (2017) Što je populizam i kako ga istraživati?, Društvena istraživanja, 26(3),str.321-340.Preuzeto:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276698 (Datum pristupa: 30.07.2018)

Šestan, I. (2003). 'Kanađani u potrazi za identitetom', Etnološka istraživanja, (9), str. 95-105. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/37778> (Datum pristupa: 30.07.2018.)

Werner Müller, Jan (2017) Što je populizam? Zagreb: Tim press d.o.o.

Weyland, Kurt (2018) A Political – Strategic Approach. U Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (ur.), Oxford Handbook of Populism (48 - 72 str). New York: Oxford University Press

Yin, Robert K. (2007) Studija slučaja – dizajn i metode. Zagreb: Fakultet političkih znanosti

Internetske stranice

Aljazeera Balkans (2018) <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/le-pen-zasto-migrante-nisu-iskrcali-u-tunisu-ili-alziru> (pristupljeno: 15.08.2018)

Aljazeera Balkans (2018) <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/pobjeda-erdogana-i-njegove-akp-i-sluzbeno-potvrdena> (pristupljeno: 31.07.2018)

Candice Malcolm (2018) Why Justin Trudeau's India tour turned out to be a diplomatic disaster , The Economic Times.

<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/why-justin-trudeaus-india-tour-turned-out-to-be-a-diplomatic-disaster/articleshow/63059621.cms> (pristupljeno: 01.09.2018)

- Daren Butler (2018) With more Islamic schooling, Erdogan aims to reshape Turkey, Reuters
<https://www.reuters.com/investigates/special-report/turkey-erdogan-education/> , (pristupljeno: 31.08.2018)
- Justin Trudeau, Prime minister of Canada (2018)
<https://pm.gc.ca/eng/news/2015/11/26/diversity-canadas-strength> , (pristupljeno: 13.08.2018)
- Jutarnji List (2008) <https://www.jutarnji.hr/arhiva/izbor-stephena-harpera-daje-kanadi-konzervativan-pecat/3910251/> (pristupljeno: 16.08.2018)
- Kathleen Harris (2018) Fear and division: Trudeau rips Conservatives in campaign-style speech to supporters, CBC News
<https://www.cbc.ca/news/politics/trudeau-liberal-convention-2018-1.4630161> (pristupljeno: 16.08.2018)
- Mabrouk, Khalil (2018) Zašto prijevremeni izbori u Turskoj? Aljazeera Balkans
<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zasto-prijevremeni-izbori-u-turskoj> (pristupljeno: 31.07.2018)
- Mark Lowen (2016) Turkey coup attempt: State of emergency announced, BBC
<https://www.bbc.com/news/world-europe-36852080> (pristupljeno: 31.07.2018)
- Renaud Lambert (2017) Socijalna demagogija ekstremne desnice, Le Monde Diplomati que
<https://lemondediplomatique.hr/socijalna-demagogija-ekstremne-desnice/> (pristupljeno: 01.09.2018)
- Vice News (2017) https://news.vice.com/en_ca/article/a3j9yz/watch-justin-trudeau-explain-how-family-connections-helped-his-brothers-pot-charge-disappear (pristupljeno: 01.07.2018)
- Youtube (2015) <https://www.youtube.com/watch?v=H3J5AQ4IikU&t=52s> (pristupljeno: 01.07.2018)

Youtube (2017) <https://www.youtube.com/watch?v=FYWnuQc5mYA> (pristupljeno:
01.07.2018)

SAŽETAK

Populizam je aktualan politički fenomen o kojem se mnogo raspravlja u posljednjih nekoliko desetljeća. Postavlja se pitanje kako se i zašto pojavljuje u nekim zemljama, dok u drugima ne. U radu nastojim putem višestruke studije slučaja objasniti kako se ključni politički lideri u Francuskoj, Turskoj i Kanadi koriste populističkim diskursom. Ono što im omogućuje artikuliranje populizma u govorima su različito pojmljene krize i politička kultura. U Francuskoj i Turskoj Marine Le Pen i Recep Tayyip Erdoğan u svojim kampanjskim videospotovima koriste se populističkom retorikom kako bi mobilizirali narod. Riječ je o populističkom konceptu naroda, a ne o cijelom narodu unutar njihovih zemalja. U Francuskoj Marine Le Pen zastupa protuimigracijsku politiku i nastoji stvoriti egzistencijalni strah, kriveći političke elite koje naziva oligarhijom za migrantsku krizu i podređivanje nacionalnih interesima onima Europske Unije. U Turskoj Erdoğan kritizira sekularizam, opoziciju, Zapad i Europsku Uniju, čime udara u temelje stupova demokracije republike Turske, stvarajući tako u zemlji krizu demokracije. U Kanadi se populizam veže za premijera Justina Trudeaua, no u ovom slučaju je riječ o „krunjem“ populizmu u kojem nedostaje nužan koncept političkih elita i „opasnih drugih“. U Kanadi do populizma kakav se pojavljuje u Francuskoj i Kanadi ne može doći zbog multikulturalizma koji je na snazi u ovoj federalnoj državi.

Ključne riječi: populizam, Marine Le Pen, Nacionalna Fronta, Recep Tayyip Erdoğan, AKP, Justin Trudeau, kriza

ABSTRACT

Populism is an actual political phenomenon, about which there has been a lot of discussion during last few decades. The question is why does it appear in some states, and in some not. In my paper I am trying to explain, by using multiple case-study, how do key political leaders in France, Turkey and Canada use populist discourse. They are in possibility to use populism in their speeches because of different types of crisis in their states and also different political culture. In France and Turkey, Marine Le Pen and Recep Tayyip Erdogan are using populist rhetoric in their campaign videospots to mobilize the people. Here we find „the people“ as a populist concept, meaning that not all the people in their states are included in that category. In France, Marine Le Pen advocates anti-immigrational policy and she seeks to create existential fear, blaming political elites she calls oligarchy for migrant crisis and subordination of national policy in order to fulfill interests of European Union. In Turkey, Erdogan criticizes secularism, opposition, „West“ and European Union, creating crisis of democracy in Turkey. In Canada we bound populism with Justin Trudeau, the prime minister, but in this case we are talking about „truncated“ populism, in which we are missing the concepts of political elites and „dangerous others“. In Canada we can't have populism as we have in France and Turkey because of multiculturalism that has its strenght in this federal state.

Key words: populism, Marine Le Pen, National Front, Recep Tayyip Erdogan, AKP, Justin Trudeau, crisis